

Desať rokov sa tešila z Markovho obrazu. Potom ho darovala SNG

Pripomína, že má dve rodné reči. Maďarčinu a slovenčinu. V slovenčine sa cíti stále istejšia. Zuzana Trepková sa narodila v Budapešti slovenským rodičom, od troch rokov žila v Košiciach, od trinástich v Bratislave. **Všetky školy absolvovala na Slovensku.** Aj doktorát si prišla urobiť na Slovensko, v tom čase už žila v Brazílii.

Michal Zeman

Osudovou sa pre ňu stala známost s Brazilčanom Jorgem Guimaraesom Paternostrom. Stretli sa na tancovačke na Mladej garde. Zaujal ju na prvý pohľad, vyčnieval medzi ostatnými. Vysoký, štíhly, s výrazne bielou pleťou a čiernymi vlasmi. Páčilo sa jej, že sa stále usmieval. Miešal češtinu so slovenčinou, pôvodne začal študovať v Prahe „strojarinu“. Po niekoľkoročnom randení mali v Bratislave svadbu.

Už predtým získala vysnívané miesto v Slovenskej národnej galérii, v roku 1967 nastúpila na oddelenie úžitkového umenia, po vyše roku sa stala jeho vedúcou.

Od malička rada maľovala. „Na strednej škole, na ŠUP-ke, som zistila, že mnohí spolužiaci sú talentovanejší. Uvedomila som si, že si musím nájsť inú parketu. Nedala som si prihlášku na Vysokú školu výtvarných umení, čo som mala pôvodne v pláne. Vybrala som si teóriu a dejiny umenia na Filozofickej fakulte UK. Finančne som si prílepšovala písaním do Pravdy, honoráre boli veľmi slušné. Viaceré príspevky mi vyšli vo Výtvarnom živote, venovala som sa úžitkovému umeniu, plagátu, šperkom, keramike, sklu, tapi-sériám...“

Jej život ovplyvnili udalosti v roku 1968, keď Československo obsadili vojská Varšavskej zmluvy. „Zasiahlo nás to, mňa i Jorgeho. Výzorom a trochu i povahou mi pripomínal Che Guevaru. Ale najmä svojim idealizmom, sociálnym cítením. Nebol však typ odvážneho revolucionára. Spomínam si, ako sme chodili protestovať. Opatrne, skrytí za električkou, sme pred hlavnou poštou písali na tank - choďte domov. Alebo kriedou namiesto kosáka a kladiva čmárali hákové kríže. A potom mazali rýchlo preč, neboli sme nijakí hrdinovia.“

Známa slovenská kurátorka a kritička výtvarného umenia sa domnieva, že Brazília jej bola súdená. FOTO: ARCHIV ZT

Nadchla ju rozprávková Itaipú

Rozhodli sa presťahovať do Brazílie, ale utekať nechcela. Nevedela si predstaviť, že odíde a už sa nebude môcť nikdy vrátiť domov. Podala si žiadosť a dostala povolenie na vystahovanie.

„Stálo ma to osemtisíc korún. To boli v tom čase veľké peniaze, asi päť priemerných mesačných plátov. Ale iná cesta pre mňa neexistovala. Vyžvala som osud. Odchádzala som bez znalosti portugalčiny, s Jorgem sme sa bavili vždy po slovensky, potreboval sa zdokonaľovať v jazyku. Pomohlo mi vedomie, že sa môžem kedykoľvek vrátiť. Plánovala som veľa cestovať, čo sa mi aj splnilo.“

V Brazílii si rýchlo zvykla. Jorge pracoval v štátnej firme Furnas, vo všetkých kútoch Brazílie budovala hydrocentrály. „Často trávil celé mesiace na stavbách a ja vždy istý čas s ním. S pôžitkom a bez obáv som nasadala do malých lietadiel spoločnosti a sledovala krajinu z výšky. Gigantické stavby s obrovskými turbínami ma vždy nadchli. Jednou z nich je rozprávková Itaipú na rieke Paraná. Tri razy som sa na vlastnú päsť vybrala na naj-

„Slovenskú stopu našla aj v Brazílii. V Riu úplne nečakane narazila na obraz slovenského maliara Karola Marka.“

väčšie vodopády planéty Iguacú, kde leží táto priehrada,“ nezaprela dobrodružnú povahu.

Aj ona si našla prácu, ktorá ju naplňala. „Asi som bola dieťa šťasteny. Podarilo sa mi čosi, čo je nezvyčajné. Prechádzali sme okolo veľkej budovy, Jorge mi vraví, to je národná galéria. Tam budem raz pracovať, zareagovala som. Na to treba inú protekciu, smial sa.“

Vybrala sa tam sama, hoci vedela z portugalčiny len zo pár fráz. „Ponúkla som sa, že budem pomáhať aj zadarmo, ako brigádnika... Práve chystali výnimočnú výstavu k 150. výročiu nezávislosti Brazílie. Trvala pol roka, pri nej som sa užívala, veľa nauči-

la. Bola som ohromená exponátmi, pozbieranými z rôznych pamiatkových ústavov a z akademií krajiny. Išlo o keramiku, koberce, obrazy, rôzne listiny... Mala som pod palcom najmä európske zbierky, barok, klasicizmus, v nich som bola doma a bola som užitočná.“

Prácu však hneď nedostala. Bola cudzinka a v štátnej inštitúcii mohol pracovať len Brazilčan. Musela požiadať o občianstvo, čo nakoniec stačilo, ešte pred jeho udelením ju prijali. „Zaradili ma na oddelenie zahraničnej maľby, ktorá bola na 95 percent európska. Po čase ma vymenovali za vedúcu oddelenia. Bola som kurátorka na mnohých výstavách v zahraničí, ale aj na putovných výstavách v Brazílii. Je to kontinentálny štát, na jeho územie by sa zmestili skoro dve Európy. Spoznala som nekonečnú krajinu od rovníka vedľa Francúzskej Guyany po bolívijské či argentínske hranice.“

Brazília jej bola súdená

Na Brazíliu si zvykla a aj po manželovej smrti roku 1994 sa rozhodla, že zostane. „V Riu sa cítim dobre, vybuďovala som si zázemie, sociálne i odborné. Brazilčania ma oslovili priateľskou, nesnobskou povahou. Boli bezprostrední a usmievali, najmä bežní ľudia, ktorých som stretávala na ulici. Často som cestovala do USA. Mám viacero priateľov v New Yorku, najmä medzi kritikmi umenia. Ale žiť by som tam nemohla, nezapadla by som tam ako v Brazílii. V nej som sa našla, bola mi asi súdená.“

Vždy sa tešila, keď objavila stopy po Slovákoch v rôznych končinách. V Šanghaji na svetovom kongrese múzeí navštívila známy mrakodrap, ktorý bol prvý v meste. Navrhol ho ešte v predvojnovom období slovenský architekt Hudec. „Podobné skúsenosti mám aj z iných krajín. Na taký malý

národ máme množstvo talentov, šikovných a úspešných ľudí.“

Slovenskú stopu našla aj v Brazílii. V Riu úplne nečakane narazila na obraz slovenského maliara Karola Marka. „Vrtala som sa v katalógoch Akadémie umenia, ktorá v krajine existuje od roku 1820. Objavila som päť Markových obrazov. Predpokladám, že ich priviezol jeden bohatý pestovateľ kávy z Paríža alebo Viedne ešte v 19. storočí. Vystavil ich neskôr v Akadémii umení.“

Na jednej aukcii neskôr uvidela úplne iné Markovo dielo - Krajinu s kúpajúcimi sa chlapcami. Nikdy nebola zberateľka obrazov. „Ponúkali ho v jednom obchode so starožitnosťami v Gavey, čo je štvrť Ria. Dlho som po ňom túžila, chodila som sa naň pozerať dva roky. Získala som nejaké peniaze a nakoniec som si ho kúpila za päťtisíc dolárov. Obchodník mi nechcel spustiť ani halier.“

Vlastnila ho viac ako desať rokov. Vyvesila si ho v byte na stenu a denne sa naň pozerala. „Chcela som, aby sa vrátil na Slovensko. Venovala som ho Slovenskej národnej galérii, keď bolo 40. výročie, čo som v nej začínala. Galérii mesta Bratislavy som darovala krajinu od talianskeho umelca Consalva Carellího.“

Vyvíjala iniciatívu, aby sa v národnej galérii v Riu ocitli aj diela slovenských majstrov. „Veľmi mi záležalo na tom, aby v nej bola zastúpená aj slovenská tvorba 20. storočia. Teším sa, že je v nej obraz Rudolfa Filu, ktorý bol mojim učiteľom. Okrem neho sú v Museu Nacional de Belas Artes aj diela Jána Bergera. Bol to môj spolužiak, v predvečer emigrácie som ho navštívila a požiadala o nejaké grafiky a maľby na pamiatku. Aj on je zastúpený v tunajšom Národnom múzeu i u mňa doma.“

© AUTORSKÉ PRÁVA VYHRADENÉ